

לזו עלי ואני פורע. והא דאמר (פסחים דף קג.) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הני מילי כשאין לו לפרוע.

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. והא דאמרינן בפ"ב דביצה (דף סז) דבהוצאת שבתות וימים טובים אם פחת פחתין לו, היינו בשלנו, אם יש לו. (תוספות - פסחים קג.)

שאלת רבינו בעל הטור

וגריסין נמי בההיא פירקא (שבת קיה) במה מענגין גזלים וראשי שומין ותבשיל של תרדין. והא ג"ר הייא בר אשי אמר רב אפילו דבר מועט שאו לכבוד שבת הוי עונג, ואמר רב פפא אפילו לא דהרסנא, היינו למי שהשעה דחוקה לו, וכמה עמים נשאנו ונתתי בדבר לפני א"א ז"ל, כמוני ז"ל שיש לי מעט משלי ואינו מספיק לי, וצריך לי לאחריים, אם אני בכלל עשה שבתך חול אם לא, ולא השיבנו דבר ברור.

אח"כ מצאתי בפרקי אבות לרש"י, שפירש על היא משנה דרבי יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר, זכתב ה"ל, תיכף לאותה משנה רבי עקיבא אומר: עשה שבתך חול שנויה היא דבן תימא, לאורוי ד' עקיבא לא אמר אלא למי שהשעה דחוקה לו יותר, אבל צריך אדם לזוז עצמו כנמר וכנשר לכבוד שבתות ביותר, ע"כ.

על כן צריך כל אדם לצמצם בשאר ימים כדי לכבוד השבת, ואל יאמר היאך אחסר פרנסתו, כי אדרבה אם יוסיף ויסיפו לו, כדקתני תחליפא אחוה דרבנאי חזאה כל פרנסתו של אדם קצובה לו מר"ה לר"ה חוץ מהוצאת שבת ויו"ט והוצאת בניו לת"ת, אם מוסיף ויסיפו לו, ואמרינן נמי גבי הוצאת שבת ויו"ט אומר הקב"ה בני לזו עלי ואני פורע, וכיון שכן הוא אל ידאג, כי נאמן הוא בעל חובו לפרוע לו חובו. (טור - סימן רמב)

המוציא כהוצאות בחול פרנסתו מובטח

שמעתי מהרב ב"ק רבי בעריש הרב ליטעוויסק, המתגורר כעת בנייטרא, ששמע מפי רב הצדיק רבי ישעילע מקריסטיר, שאמר בשם ה' הקדוש רבינו אור ישראל, רבי צבי מליסקא, היה מרגלא בפומיה לומר, שיוציא האדם על צאות שבת, כמה שעולה לו כל ההוצאות שמוציא ל כל ימי החול של השבוע, וירויח בזה, שיהיה ובטח על פרנסתו של ימי החול.

ואמר בטעמא דמילתא, כי בתענית (כה), אמרו, זירי שמן השמים מיהב יחיבי כו', היינו שכל מה נותנין מן השמים נותנין בכפל, וידוע (ביצה סז), פרנסתו קצובים חוץ מהוצאות שבת, וא"כ אם עשה הוצאות שבת כהוצאות של ימי החול, ומן שמים יתנו לו הוצאות שבת בכפל, א"כ ממילא יה מובטח ג"כ על הפרנסה בימי החול, כן היה גלא בפומיה דרבינו מליסקא זי"ע.

ופירש בזה הרב הנ"ל מאמר חז"ל (שבת קיה), עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, היינו שיעשה צאות על שבת כמו שעושה על כל ימי החול, מילא אל יצטרך לבריות, כי יהיה מובטח פרנסתו, ואתי שפיר.

פנימית לא קוזט (יח)

'לעשות את השבת' כי מצוה בו

אמרנו ז"ל בריש האיש מקדש (קידושין מא), מצוה בו יותר מבשלוחו, פרש"י, דכי עסיק גופו במצוה, מקבל שכר טפי, על כן כתיב (שמות לא, טז), ושמרנו בנ"י וגו' לעשות את השבת, פ"י, לתקן לכבוד שבת, כמו וכן בקר אשר עשה (בראשית יח, ח), תיקן. והורה בזה, שצריך האדם לתקן ולעשות הוא בעצמו, הדברים הצריכים לצורך השבת, לכבוד השבת, ואע"פ שיהיו לו שמשים הרבה עושים מלאכתו. (של"ה הק' - מסכת שבת פרק נר מצוה אות ב)

גם שכר פסיעות מקבליים

הכנה לשבת היא מצוה רבה, מצינו גדולי ישראל שהיו עוסקים בה וכו'. ואמרו על מורינו הרב רבי אברהם הלוי ז"ל, שהיה מרבה בפסיעות, לקנות ולהכין צרכי שבת אחד אחד, כי יש שכר פסיעות, והיה עושה הכל על ידו, כי מצוה בו יותר מבשלוחו.

ואני אומר, שהרב [רבי אברהם הלוי ז"ל] היה עושה כן, לפי שגם בהליכתו, תורתו אומנתו במחשבתו, או טרוד בדביקותו עם קונו ואהבתו ויראתו. אבל כגון אנן יתמי דיתמי, אם יש לו מי שיעשה מלאכתו, יותר טוב שישב בביתו ויעסוק בתורה הקדושה, ויקנה ידיעה חדשה, כי כל חפצים לא ישוו בה, אפילו חפצי שמים כידוע.

(פלא יועץ - ערך הכנה)

אפילו גדול הדור ופרנס הציבור

כתבו גורי האר"י זיע"א, כי הטורח בצרכי שבת בעצמו בשמחה ומזיע, הזיעה מוחקת עוונותיו ומתכפרין לו. ונראה פשוט, דאפילו גדול הדור ופרנס על הציבור, מצוה בו לקיים והכינו את אשר יביאו, איזה דבר מצרכי שבת.

(כף החיים, פאלאגי - סימן כז אות יא)

חובת הגוף להתעסק דוקא בעצמו

כל מי שתורתו אומנתו וגריס בה ימא ולילי, א"א לו לקיים כלל יתרון מצוה זו דמצוה בו יותר מבשלוחו, שהרי אסור לו להתבטל מתורתו לעשות מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, כמ"ש ביו"ד סימן רמו, ואפ"ה כולו הני אמוראי ביטלו תורתן בכל שבת ושבת, מכלל דחובת הגוף היא להתעסק דוקא בעצמו משום שזהו כבודו של שבת, כמ"ש הרמב"ם, וכיון שהטעם הוא משום כבוד שבת די דבר א' לבד, שבזה ניכר כבודו.

(שו"ע הרב - סי' רנ קונ"א סק"ב)

הכל לפי מה שהוא אדם

הקשו התוס' בפ"ב דביצה (טו) לזו עלי ואני פורע, הא אמרינן עשה שבתך חול וכו'. ומשני וכו' יעו"ש. ושמעתי כי צדיק באמונתו יחיה (הבבוק ב, ד), ואם הוא בעל בטחון לסמוך על זה שנאמר לזו עלי ואני פורע, אז באמת הוא כך, ואם לאו שאומר עשה שבתך חול וכו', אז באמת כך ודפח"ח. א"כ הכל לפי מה שהוא אדם. (תולדות יעקב יוסף - פרשת נח אות ג)

ניצול מקרי

נהגו בכל ארץ הקדושה להיות ניעור בליל שישי של שבת ויום שלפניו, והעושה כן ניצול מקרי בר מינין. (אור הישר - פט"ו אות לו)

בהנהגות רבי שבת מראשקוב איתא, נהגו בכל א"י להיות ניעור בליל ו' ויום שלפניו, והעושה כן ולומד ניצול מקרי.

(הנהגת הצדיקים - ח"א עמוד שסג אות מז)

נהגו בכל ארץ הקדושה, להיות ניעור כל ליל שישי ויום שלפניו, דהיינו, יום ה' ולילה שלאחריו, ולומדים ואינם מדברים דברים בטלים, והעושה כן, ניצול מקרי בר מינין.

(אור צדיקים - עמוד התפילה סימן כב סעיף לו)

תיקון לפגם הברית

בנשף ליל שישי והכינו תיקון גדול, בלילה ההוא נדדה שנת העובד את ה' בלב שלם ובנפש הפיצה, להיות ניעור ללמוד כל הלילה עד הבוקר, לתיקון פגם הברית, וימצא כתוב כן, בכתבי האריז"ל ובשאר ספרי המקובלים, שהלימוד כל הלילה בליל שישי, הוא תיקון גדול ונפלא לפגם הברית.

(יסוד ושורש העבודה - ריש שער העליון)

שלא יחליש מוחו

מובא בספרי יראים, שלתקן פגם היסוד, הוא תיקון גדול, להיות ניעור בליל ששי ולעסוק בתורה, וכבר עסקו בזה אלפי אלפים מישראל, וכן מובא בספה"ק יסוד ושורש העבודה בשם האריז"ל, שהלימוד כל הלילה בליל ששי הוא תיקון גדול ונפלא לפגם הברית.

רק תדע אחי, שלכל זה צריך שכל גדול, שלא יחליש מוחו בחולשת העצבים, בפרט בדור חלש כזה, כי אז יצא שכרו בהפסדו, כי חולשה הלזו מביאו לידי כעס, ולכל המדות רעות, וגמ' טפשות הרעות, וע"ז הזהירו כל הצדיקים תלמידי הבעש"ט זי"ע.

(טהרת הקודש - מאמר תשובת המשקל פרק יח)

טוב עשית שלא היית ניעור כל הלילה, כי בפעם הראשון שבאתי לכ"ק חותני האדמו"ר זי"ע (בעל שומר אמונים), אמר לי, היות ששמעתי שאתה ניעור בליל שישי, אמנם לא טוב הדבר, כי להיות ניעור בליל שבת קודש הוא יותר גדול וחשוב, ומי שהוא ניעור בליל ששי, כבר אין לו המח בליל שב"ק.

השבת בעצמה המשכון

אמר להם הקב"ה לישראל, בני, לזו עלי ואני פורע (ביצה טו). הקשו התוס', והא אמר בפסחים (קכב), עשה שבתך וכו', ותרצו התוס', זהכא מיירי, שיש לו משכון, עי"ש. בשם ר' זאב קיצעס ביאר הוא [רבי פינחס מקאריין] ז"ל, דהמשכון הוא השבת בעצמו, שהרי ההלוואה הוא על השבת, א"כ כשיש לו שבת בביתו, הוא המשכון שיכול ללוות עליו כו'.

(אמרי פנחס - שער השבת אות עד)